

У.З. Сцёпін падкрэслівае: «Пры гэтым і маніпуліруемыя, і самі маніпулятары становяцца заложнікамі масавай культуры і ператвараюцца ў персанажы гіганцкага лялячнага тэатра, спектаклі якога разыгрываюць з чалавекам ім жа пароджаных фантамы» [8, с. 368]. Пад уплывам масавай «аднамернай» культуры і пануючай ідэалогіі таталітарнага лібералізму фарміруецца «аднамерны чалавек», асноўнымі характэрнымі рысамі якога з'яўляюцца абмежаванасць, самазадавальненне, нянавісць да іншага, усяго арыгінальнага. Г. Маркузе вызначае сутнасць такой псіхалогіі, як фашызоідны тып свядомасці. Прыкладам дзяржавы «скрытага фашызму» ён лічыць ЗША, дзе пануе агрэсіўная большасць.

Такім чынам, у сучасным свеце наглядаецца нарастанне таталітарных тэндэнцый ва ўсіх сферах грамадскага жыцця – міжнародных адносінах, эканоміцы, палітыцы, духоўнай культуры. Як паказвае аналіз, сучасны таталітарызм па прычыне своеасаблівасці гістарычнага этапа развіцця чалавецтва можа выяўляцца ў іншых формах і праявах, у параўнанні з таталітарызмам у фашысцкім або камуністычным абліччы, аднак пры гэтым яго асноўная сутнасць застаецца нязменнай.

ЛІТАРАТУРА

1. Видоевич, З. Либеральный тоталитаризм / З. Видоевич // Социс. – 2007. – № 12. – С. 39–49.
2. Зиновьев, А.А. На пути к сверхобществу / А.А. Зиновьев. – М.: Астрель, 2008. – 576 с.
3. Уткин, А.И. Подъем и падение Запада / А.И. Уткин. – М.: АСТ Москва, 2008. – 762 с.
4. Антонович, И.И. После современности. Очерк цивилизации модернизма и постмодернизма / И.И. Антонович. – Минск: Беларуская навука, 1997. – 446 с.
5. Эльдервельд, С. Чиновники и политики: противоречия и консенсус среди элиты в верхних эшелонах системы / С. Эльдервельд // Политология вчера и сегодня (выпуск третий). – М.: Наука, 1991. – С. 133–142.
6. Зиновьев, А.А. Запад / А.А. Зиновьев. – М.: ЗАО Изд-во «Центрополиграф», 2000. – 509 с.
7. Смехович, Н.В. Политическая элита и политическое лидерство в Беларуси: опыт сравнительного анализа / Н.В. Смехович // Политическая и социокультурная трансформация в белорусском обществе: материалы Респ. науч.-практ. конф. (г. Минск, 17 нояб. 2006 г.). – Минск: ЗАО «Иппокрена», 2006. – С. 81–83.
8. Кузнецов, А.В., Кузнецов, В.В. Социальная философия (практикум) / А.В. Кузнецов, В.В. Кузнецов. – Минск: Асар, 2007. – 832 с.

SUMMARY

The essence and the basic lines of totalitarianism, display of totalitarian tendencies in modern world in various spheres of a public life are analyzed in the article.

УДК 32/002 (476+510)

А.Р. Цыганоў,
доктар сельскагаспадарчых навук, прафесар, Нацыянальная акадэмія навук Беларусі;
В.В. Падкапаеў,
кандыдат палітычных навук, дацэнт, Нацыянальная акадэмія навук Беларусі

БЕЛАРУСКА-КІТАЙСКАЕ НАВУКОВА-ТЭХНІЧНАЕ СУПРАЦОЎНІЦТВА: ВОПЫТ НАЦЫЯНАЛЬНАЙ АКАДЭМІІ НАВУК БЕЛАРУСІ І АСНОЎНЫЯ НАПРАМКІ РАЗВІЦЦА

Кітайская Народная Рэспубліка (КНР) і Рэспубліка Беларусь устанавілі дыпламатычныя адносіны ў студзені 1992 г. і адразу прыступілі да выпрацоўкі найважнейшых механізмаў узаемавыгаднага супрацоўніцтва ў палітычнай, эканамічнай і культурнай сферах. Падчас больш чым 15-гадовай кааперацыі дзве краіны захавалі блізкасць падыходаў да прыярытэтных напрамкаў дзяржаўнага развіцця і спосабаў дасягнення пастаўленых мэт, у значнай ступені павялічылі маштабы сумеснай дзейнасці. Абедзве дзяржавы ў якасці галоўнага арыенціра, які будзе весці грамадства да прагрэсу, назвалі развіццё навукі, забеспячэнне інавацыйнага шляху развіцця. Зацверджаныя ў дзвюх дзяржавах прыярытэтных напрамкі навуковай дзейнасці практычна супадаюць. У краінах прыняты нарматыўныя дакументы, стымулюючыя як міжнароднае навукова-тэхнічнае супрацоўніцтва ў цэлым, так і ўзаемадзеянне ў дадзенай галіне

кітайскіх і беларускіх навуковых арганізацый і асобных вучоных.

Тэарэтычныя і практычныя пытанні фарміравання перадумоў і механізмаў развіцця супрацоўніцтва з КНР, у тым ліку ў галіне навукі і тэхналогій, прааналізаваны ў навуковых працах П.Г. Нікіценка [1], І.Л. Андрэева [1], М.І. Сладкоўскага [2], Ю.М. Галеновіча [3], ярка праілюстраваны ў публіцыстычных матэрыялах М. Шыманскага [4], І. Плескачэўскай [5] і інш.

КНР за апошнія дзесяцігоддзі ажыццявіла шэраг маштабных праграм па развіцці навукова-тэхналагічнага сектара краіны. У 1982 г. стартаваў так званы «Штурмавы» план вырашэння прыярытэтных навукова-тэхнічных праблем дзяржаўнага значэння, накіраваны на хутчэйшае авалоданне перспектыўнымі тэхналогіямі, выкарыстанне якіх можа паўплываць на сацыяльна-эканамічнае развіццё краіны. З 1986 г. запушчана шырока вядомая праграма

«863» – дзяржаўная праграма навуковых даследаванняў у галіне высокіх тэхналогій, якая мае на мэце стварэнне ўмоў для развіцця канкурэнтаздольнай навукаёмкай прамысловасці. У праграме вылучаны 8 прыярытэтных галін развіцця высокіх тэхналогій: біяінжынерыя, касмічная тэхніка, інфарматыка, лазерная тэхніка, аўтаматыка, энергетыка, новыя матэрыялы, тэхналогіі асваення Сусветнага акіяна. З 1986 г. рэалізуецца таксама праграма «Іскра», якая мае на мэце садзейнічанне развіццю сельскай эканомікі шляхам прымянення навукова-тэхнічных дасягненняў. У 1988 г. стартавала праграма «Факел», нацэленая, у асноўным, на садзейнічанне камерцыялізацыі вынікаў перадавых даследаванняў і інтэрнацыяналізацыю дзейнасці кітайскіх вытворцаў навукаёмкай прадукцыі. З 1990 г. пачаў дзейнічаць Дзяржаўны план прыярытэтнага ўкаранення навукова-тэхнічных дасягненняў, нацэлены на стварэнне спрыяльнага асяроддзя для планамернага ўкаранення перадавых, гатовых да прымянення навукова-тэхнічных дасягненняў у эканамічнае будаўніцтва і садзейнічанне сучляненню навукі і тэхнікі з эканомікай. У 1996 г. пачала дзейнічаць разлічаная да 2010 г. Навукова-тэхнічная праграма сацыяльнага развіцця, нацэленая на павышэнне якасці жыцця кітайскага народа, паляпшэнне асяроддзя існавання і развіцця чалавека, рэгуляванне адносін чалавека з прыродай, садзейнічанне навукова-тэхнічнаму прагрэсу ў сацыяльнай сферы і звязаных з ёй індустрыях, рух наперад стратэгіі паступальнага развіцця дзяржавы. Да гэтага ж перыяду адносіцца Навукова-тэхнічная праграма ўзмацнення фундаментальных навуковых даследаванняў, якая каардынуецца Фондам прародазнаўчых навук Кітая. Яна прадугледжвае стварэнне новых лабараторый у прыярытэтных галінах навукі і распрацоўку «прарыўных» тэхналогій.

Навукова-тэхнічная палітыка Кітая стала адным з асноўных складальнікаў эканамічнага рыўка КНР, вынікамі якога ўжо дастаткова працяглы перыяд з'яўляюцца штогадовы 10-працэнтны прырост ВУП краіны, а таксама 2-е месца ў свеце (пасля ЗША) па тэмпах росту навукова-тэхнічнага сектара. Так, па даных Міжнароднай арганізацыі эканамічнага супрацоўніцтва і развіцця (OECD), на навуковыя даследаванні і распрацоўкі ў 2006 г. Кітай выдаткаваў 136 млрд дол., Японія – 130 млрд, ЗША – 330 млрд. 15 краін Еўрасаюза, уключаючы Францыю, Германію і Вялікабрытанію, уклалі ў навуковыя даследаванні ў 2006 г. 230 млрд долараў. Па статыстыцы OECD, колькасць вучоных у Кітаі з 1995 па 2004 г. павялічылася на 77 %, дасягнуўшы 926 тыс. чалавек (у ЗША – 1,3 млн) [6, с. 24]. Дадзеныя працэсы зрабілі вызначальны ўплыў на павышэнне канкурэнтаздольнасці Кітая ў знешнеэканамічных адносінах. Калі ў

1990-х гг. кітайскі экспарт займаў 5 % сусветнага рынку высокатэхналагічнай прадукцыі, то ўжо з 2004 г. экспарт КНР у навукаёмкім сектары стабільна перавышае 30 % (экспартуемая навукаёмкая прадукцыя КНР падраздзяляецца, у асноўным, на дзве катэгорыі: 1) камп'ютэры і тэлевізійнае абсталяванне; 2) радыё- і камунікацыйнае абсталяванне. У рэальных лічбах аб'ём экспарту навукаёмкай прадукцыі КНР складае больш за 250 млрд долараў ЗША (ЗША – прыкладна 150 млрд, 15 краін ЕС – 130, Японія – 120, Карэя – 75) [6, с. 12].

Палітычныя ініцыятывы ўрада КНР, накіраваныя на супрацьдзеянне негатыўным наступствам сусветнага фінансаванага крызісу 2008 г., сведчаць аб захаванні курсу і расшырэнні планаў па фарміраванні эфектыўнай сістэмы інвестіравання ў нацыянальны навукова-тэхналагічны сектар. Расшырэнне галін укаранення навуковых дасягненняў у розныя галіны эканомікі, з пазіцый кіраўніцтва КНР, дазволіць захаваць дасягнутыя пазіцыі на сусветным рынку і сфарміраваць да 2020 г. «інавацыйна арыентаванае» грамадства, а далей – пабудаваць адну з буйнейшых у свеце інавацыйных эканомік, як гэта прадпісвае прыняты яшчэ ў 2006 г. сярэдне- і доўгатэрміновы стратэгічны план развіцця навукі і тэхналогій у КНР [7].

У Рэспубліцы Беларусь, якая ідзе па шляху інавацыйнага эканамічнага развіцця, як і ў КНР, ажыццяўляецца шэраг комплексных праграм і мерапрыемстваў па павышэнні ролі навукі ў эканоміцы краіны. У адпаведнасці з Праграмай сацыяльна-эканамічнага развіцця Рэспублікі Беларусь на 2006–2010 гг., зацверджанай Указам Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь ад 12.06.2006 № 384, навука з'яўляецца галоўным прыярытэтам прагрэсіўнага руху беларускага грамадства. Асноўнымі мэтамі ўдасканалення навукавай, навукова-тэхнічнай і інавацыйнай дзейнасці з'яўляюцца стварэнне канкурэнтаздольнага сектара навуковых даследаванняў, распрацовак і ўмоў для яго пашыранага ўзнаўлення, стварэнне эфектыўнай нацыянальнай інавацыйнай сістэмы, мадэрнізацыя эканомікі на аснове тэхналагічных інавацый, удасканаленне заканадаўства, развіццё інстытутаў выкарыстання і абароны правоў інтэлектуальнай уласнасці, ўзмацненне ступені інтэграцыі Беларусі ў міжнародную навукова-тэхналагічную прастору [8].

Прынцыпова важным крокам стала распрацоўка Дзяржаўнай праграмы інавацыйнага развіцця Рэспублікі Беларусь на 2007–2010 гг., якая прадугледжвае рэалізацыю 1302 інавацыйных праектаў. У выніку выканання праграмы будзе адкрыта больш за 100 новых прадпрыемстваў, створана 386 новых вытворчасцей, праведзена мадэрнізацыя 609 дзеючых прадпрыемстваў на аснове ўкаранення 888 перадавых тэхналогій. Пры

рэалізацыі праграмы плануецца выкарыстаць больш за 1000 айчынных і каля 300 замежных тэхналогій (гэта значыць каля 70 % праектаў будзе рэалізавана на базе распрацовак беларускіх вучоных) [9]. Фінансаванне Дзяржаўнай праграмы інавацыйнага развіцця з'яўляецца адным з найбольш маштабных і рэсурсазначных інвестыцыйных праектаў краіны ў сферы мадэрнізацыі нацыянальнай эканомікі.

Відавочна, што мэты адзначаных важнейшых праграм дзяржаўнага развіцця абумоўліваюць паслядоўную рознаўзроўневую дзейнасць па паглыбленні ўзаемадзеяння з высокатэхналагічнымі краінамі. Канцэпцыя развіцця навукі ў Рэспубліцы Беларусь на перыяд да 2015 г., зацверджаная пастановай Агульнага сходу Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі ад 03.02.2005 № 2, лічыць удзел беларускіх вучоных у міжнародным навуковым і навукова-тэхнічным супрацоўніцтве адной з асноўных умоў для нарошчвання навуковага і навукова-тэхнічнага патэнцыялаў, стабілізацыі і пад'ёму айчыннай эканомікі [10]. Рэзалюцыя Першага з'езда вучоных Рэспублікі Беларусь (лістапад 2007 г.) прадпісвае пашыраць міжнароднае навуковае і навукова-тэхнічнае супрацоўніцтва з прыцягненнем вучоных і інвестараў з Расійскай Федэрацыі, іншых дзяржаў-удзельніц СНД і далёкага замежжа [11].

Расшырэнне міжнароднага супрацоўніцтва – адзін з важнейшых сродкаў для руху наперад па навукова-інавацыйным шляху развіцця любой дзяржавы. Таму ўстанаўленне стабільнай узаемавыгаднай навуковай кааперацыі паміж Рэспублікай Беларусь і Кітайскай Народнай Рэспублікай з'явілася даволі заканамерным. У 1992 г. падпісана Пагадненне паміж Урадам Рэспублікі Беларусь і Урадам Кітайскай Народнай Рэспублікі аб навукова-тэхнічным супрацоўніцтве. Дзве дзяржавы дамовіліся развіваць сумесную дзейнасць па шырокім спектры напрамкаў: абмен вынікамі навуковых даследаванняў, публікацыямі і навукова-тэхнічнай інфармацыяй, абмен вучонымі, тэхнічным персаналам і іншымі спецыялістамі, сумесны ўдзел у навуковых і навукова-адукацыйных мерапрыемствах, рэалізацыю сумесных даследчых праектаў, стварэнне сумесных навуковых лабараторый, цэнтраў і інавацыйных прадпрыемстваў. Для каардынацыі дзеянняў па дасягненні мэт Пагаднення створана Міжурадавая камісія, якая здзяйсняе разгляд усіх пытанняў яго рэалізацыі, вывучэнне магчымасці пашырэння і дыверсіфікацыі эканамічнага, навуковага і тэхнічнага супрацоўніцтва паміж двюма краінамі, вызначэнне пэўных праграм і праектаў для гэтых мэт, а таксама ўнясенне прапанов па наступным развіцці беларуска-кітайскага супрацоўніцтва.

Нацыянальная акадэмія навук Беларусі як вышэйшая дзяржаўная навуковая ўстанова краіны, якая здзяйсняе арганізацыю, правядзенне

і каардынацыю фундаментальных і прыкладных навуковых даследаванняў і распрацовак па важнейшых навуковых напрамках, актыўна ўдзельнічае ў працэсе развіцця і ўмацавання навукова-тэхнічнага супрацоўніцтва з Кітайскай Народнай Рэспублікай. Узаемадзеянне з навуковымі цэнтрамі і прадпрыемствамі Кітая – адзін з прыярытэтных напрамкаў развіцця міжнароднай дзейнасці НАН Беларусі. У мэтах правядзення сістэмнай працы з кітайскімі партнёрамі, каардынацыі і дзейнасці інстытутаў па прапрацоўцы і рэалізацыі сумесных праектаў і кантрактаў у НАН Беларусі функцыянуе Савет па навукова-тэхнічным супрацоўніцтве НАН Беларусі з КНР.

Па стане на май 2008 г., супрацоўніцтва паміж НАН Беларусі і навуковымі арганізацыямі КНР рэгулюецца Пагадненнямі і Пратаколамі аб супрацоўніцтве з Акадэміяй навук Кітая (2005 г.), Паўночна-ўсходнім цэнтрам Кітая па сельскагаспадарчых навучы і тэхналогіях (2005 г.), Акадэміяй навук правінцыі Шаньдун (2000 г.), Акадэміяй навук правінцыі Хенань (2006 г.), Акадэміяй навук правінцыі Хэйлунцзян (2001 г.), Аўтаномным раёнам Нінся (2001 г.), Шэньянскім тэхналагічным інстытутам (2004 г.), Юнаньскай акадэміяй сельскагаспадарчых навук (2006 г.), Упраўленнем навукі і тэхнікі Народнага ўрада г. Харбіна (2007 г.), Народным урадам г. Даціна (2007 г.). Усе адзначаныя дагаворныя дакументы нацэлены на садзейнічанне рэалізацыі сумесных навуковых і навукова-тэхнічных праграм і праектаў у перспектывных галінах, арганізацыю Беларуска-Кітайскіх цэнтраў сумесных даследаванняў і цэнтраў трансферу тэхналогій з мэтай камерцыялізацыі вынікаў даследаванняў, абмену навуковай і тэхнічнай інфармацыяй, правядзення даследаванняў шляхам прамых кантактаў навуковых арганізацый абедзвюх краін, правядзення семінараў і канферэнцый і выкарыстання навуковага абсталявання.

На сёмай сесіі Міжурадавай Беларуска-Кітайскай камісіі па супрацоўніцтве ў галіне навукі і тэхналогій (красавік 2006 г., Пекін) былі прынятыя 2 праграмы навукова-тэхнічнага супрацоўніцтва: на 2006–2008 гг. (кароткатэрміновая) і на 2006–2010 гг. (доўгатэрміновая). Па першай праграме, якая ўключае 21 праект, 12 праектаў рэалізавана Нацыянальнай акадэміяй навук Беларусі. Па другой праграме, якая ўключае 5 праектаў, НАН Беларусі рэалізуе 1 праект. Рашэннем восьмай сесіі Міжурадавай Беларуска-Кітайскай камісіі (красавік 2008 г., Мінск) у Праграму навукова-тэхнічнага супрацоўніцтва на 2008–2010 гг. (кароткатэрміновая) было ўключана 19 праектаў, 10 з якіх выконваюцца арганізацыямі НАН Беларусі.

Беларускім рэспубліканскім фондам фундаментальных даследаванняў, які ўваходзіць у структуру НАН Беларусі, па выніках конкурсаў

«Навука-МС» на двухбаковай аснове прафінансавана 8 беларуска-кітайскіх праектаў (3 праекты па хімічных навуках, 2 — па біялагічных, 2 — па тэхнічных і 1 — па матэматычных).

У 2007 г. створаны Цэнтр трансферу тэхналогій Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі ў правінцыі Шаньдун (ЦТТ), які з'яўляецца структурным падраздзяленнем Акадэміі навук правінцыі Шаньдун і размяшчаецца ў Беларуска-Кітайскім тэхнапарку ў г. Цзінань. Асноўнай мэтай ЦТТ з'яўляецца садзейнічанне заключэнню кантрактаў паміж беларускімі і кітайскімі прадпрыемствамі і арганізацыямі. На плошчах ЦТТ разгорнута пастаянна дзеючая выстаўка распрацовак НАН Беларусі (усе прэзентацыі ажыццяўляюцца на кітайскай мове). Ідэнтычная пастаянна дзеючая выстаўка распрацовак НАН Беларусі таксама ў 2007 г. была арганізавана ў правінцыі Хэйлунцзян у рамках Пагаднення аб супрацоўніцтве з Упраўленнем навукі і тэхнікі Народнага ўрада г. Харбіна.

Вынікі супрацоўніцтва арганізацый НАН Беларусі ў рамках адзначаных Пагадненняў у значнай ступені вар'іруюцца. Сярод найбольш значных вынікаў можна адзначыць адкрыццё ў 2006 г. Хіміка-тэхналагічнага цэнтра малатанажных кампазіцыйных матэрыялаў у г. Харбіне правінцыі Хэйлунцзян (КНР), створанага на базе Інстытута хімічных тэхналогій правінцыі Хэйлунцзян сумесна з Інстытутам хіміі новых матэрыялаў НАН Беларусі, у рамках якога падпісаны і выконваюцца 2 кантракты па стварэнні новых малатанажных кампазіцыйных матэрыялаў для розных галін гаспадаркі КНР і Рэспублікі Беларусь. У 2006 г. Даследчым інстытутам хімічнай прамысловасці (правінцыя Хенань) і Інстытутам фізіка-арганічнай хіміі НАН Беларусі на базе Хенаньскай акадэміі навук была створана кітайска-беларуская міжнародная лабараторыя хімічных тэхналогій аховы навакольнага асяроддзя, у рамках дзейнасці якой завершаны кантракт на выраб мабільнай пілотнай устаноўкі для мембраннай ачысткі вады і іонаабменнага фільтра ачысткі паветра. У 2002–2004 гг. Інстытутам тэхналогіі металаў НАН Беларусі выкананы для Кітая буйны кантракт па распрацоўцы тэхналогіі і абсталявання вырабу электрадаў з хларыду медзі для водаактывуемых батарэй. Вялікае значэнне меў удзел вучоных Інстытута цепла- і масаабмену імя А.В. Лыкава НАН Беларусі сумесна з Інстытутам касмічнай медыцыны і інжынірынгу г. Пекіна ў рэалізацыі праграмы запуску першага кітайскага касманаўта. Беларускія вучоныя-генетыкі ў рамках кантракта з Акадэміяй навук правінцыі Шаньдун распрацавалі шматфункцыянальны біяпрапарат для выкарыстання ў сельскай гаспадарцы Кітая, які зараз паспяхова камерцыялізуецца. З 1994 г. дзейнічае сумеснае прадпрыемства «Пекін-Дінмінская фірма парашковай

металургіі», створанае Інстытутам парашковай металургіі (г. Пекін) і ДНВА парашковай металургіі НАН Беларусі. Дадзеным СП наладжаны выпуск парашку нікелю, вязальнай сеткі, труб з парашку каразійна-ўстойлівай сталі. Інстытут фізікі імя Б.І. Сцяпанавы НАН Беларусі выконвае сумесныя працы з Даследчым інстытутам лазераў (г. Пекін) па такіх напрамках, як лідарныя сістэмы, лазеры для фотадынамічнай тэрапіі рака, лазерныя рэцінальныя стымулятары. Вялікія перспектывы мае і супрацоўніцтва арганізацый НАН Беларусі з кітайскімі партнёрамі ў галіне аграрных навук, што абумоўлена маштабнасцю задачы забеспячэння прадуктамі насельніцтва Кітая. У рамках Пагадненняў аб супрацоўніцтве з Паўночна-ўсходнім цэнтрам Кітая па сельскагаспадарчых навуцы і тэхналогіям, у які ўваходзяць Акадэмія аграрных навук правінцыі Хэйлунцзян, Цзілінь і Ляонін, і Юнаньскай акадэміяй сельскагаспадарчых навук Навукова-практычным цэнтрам НАН Беларусі па бульбаводстве і плодаагародніцтве сумесна з кітайскімі партнёрамі праводзяцца выпрабаванні па вырошчванні ў КНР гатункаў бульбы беларускай селекцыі, якія адрозніваюцца высокай стабільнасцю ўраджаю і ўстойлівасцю да выраджэння.

Безумоўна, як і ў любой іншай сферы, у навукова-тэхнічным супрацоўніцтве Беларусі і КНР існуе шэраг механізмаў узаемадзеяння, якія маюць патрэбу ва ўдасканаленні. Практыка работы Беларуска-Кітайскай камісіі па навукова-тэхнічным супрацоўніцтве паказала, што дзейсныя працэдурны фінансавання кароткатэрміновых і доўгатэрміновых праграм навукова-тэхнічнага супрацоўніцтва не забяспечваюць неабходных умоў для высокай рэзультатывасці і маштабнасці сумесных работ. У першую чаргу гэта звязана з тым, што сродкі ў рамках гэтых праграм прызначаны ў асноўным для падтрымкі ўзаемных навуковых візітаў, а даследаванні праводзяцца шляхам уключэння заданняў па праекце ва ўнутраныя планы работы кітайскага і беларускага партнёраў. Наступнае важнейшае пытанне — гэта гарманізацыя прававога поля, якое рэгламентуе абарот і трансфер аб'ектаў правоў інтэлектуальнай уласнасці. Для рашэння дадзенай задачы бачыцца мэтазгодным ініцыіраваць падрыхтоўку адпаведнага міжурадавага Пагаднення, якое б улічвала сучасныя напрацоўкі міжнароднай прававой супольнасці ў дадзенай галіне.

У дадзены момант цяжасці не зніжаюць значнага патэнцыялу для пастаяннага росту эфектывасці сумеснай навукова-інавацыйнай дзейнасці ў мэтах развіцця эканомік дзяржаў. Вялікія магчымасці для рэалізацыі сумесных укараняльных праектаў, інвестыцыйных праектаў па камерцыялізацыі навуковых даследаванняў уяўляе выкарыстанне сучасных механізмаў супрацоўніцтва ў фінансавай сферы (як

напрыклад, складзеная ў сакавіку 2009 г. Нацыянальным банкам Беларусі і Народным банкам Кітая здзелка СВОП, у рамках якой беларускаму боку прадастаўляецца 20 млрд юаняў (каля 3 млрд долараў ЗША), Кітаю ж пераводзіцца эквівалентная сума ў беларускіх рублях (8 трлн)). Эканамічны рост і мадэрнізацыя галін эканомікі – мэты, якія стаяць перад абедзвюма краінамі, – у якасці першарадных задач прадугледжваюць павелічэнне тэмпаў развіцця высокатэхналагічных галін, асваення новых тэхналогій і новых рынкаў збыту навукаёмістай прадукцыі. Такія маштабныя задачы могуць быць вырашаны пры працягу палітыкі КНР і Беларусі на стымуляванне аб'яднання намаганняў навукова-вытворчых арганізацый дзвюх краін, стварэнне сумеснай інфраструктуры трансферу тэхналогій, дыверсіфікацыю інавацыйнага працэсу на аснове аптымізацыі працоўных і фінансавых укладанняў.

Такім чынам, сфарміраваная на міжурадавым і міжведамасным узроўнях дагаворна-прававая база, рабочыя механізмы супрацоўніцтва паміж навуковымі і прамысловымі арганізацыямі Кітайскай Народнай Рэспублікі і Рэспублікі Беларусь, хутка ствараемая інфраструктура для падтрымкі двухбаковых праграм, актыўная праца пасольстваў дзвюх дзяржаў накіраваны на паслядоўнае павелічэнне колькасці і маштабу ўзаемавыгадных сумесных работ у навукаёмістых галінах эканомікі. Найбольш перспектыўнымі напрамкамі канцэнтрацыі арганізацыйных і фінансавых рэсурсаў у мэтах развіцця беларуска-кітайскага ўзаемадзеяння ў сферы навукі і тэхналогій, узаемавыгаднай камерцыялізацыі навуковых распрацовак уяўляюцца наступныя:

1. Пашырэнне практыкі стварэння цэнтраў трансферу беларускіх тэхналогій у КНР, якія ажыццяўляюць пошук патэнцыяльных партнёраў для рэалізацыі сумесных праектаў і кантрактаў і забяспечваюць юрыдычную падтрымку камерцыйных адносін арганізацый дзвюх краін, садзейнічаюць эфектыўнай абароне інтэлектуальнай уласнасці.

2. Павелічэнне аб'ёмаў двухбаковага дзяржаўнага фінансавання доўга- і сярэднятэрміновых беларуска-кітайскіх навукова-тэхнічных праектаў, якія зацвярджаюцца Міжурадавай камісіяй па навукова-тэхнічным супрацоўніцтве Беларусі і КНР, пры захаванні падтрымкі сумесных фундаментальных даследаванняў шляхам пашырэння напрамкаў сумеснай дзейнасці Фонду прыродазнаўчых навук Кітая і Беларускага рэспубліканскага фонду фундаментальных даследаванняў.

3. Наступнае пашырэнне інфраструктуры сумесных навуковых і інавацыйных падраздзяленняў (цэнтраў, лабараторыяў, прадпрыемстваў), у тым ліку ў рамках фарміруемых тэхнапаркавых зон дзвюх дзяржаў.

4. Уваходжанне разам з кітайскімі партнёрамі ў фарміруемыя міжнародныя навукова-даследчыя кансорцыумы, у першую чаргу, у рамках праграм Еўрапейскага саюза, з якім КНР у 2005 г. падпісаў Сумесную дэкларацыю аб навукова-тэхнічным супрацоўніцтве ЕС і КНР і выбудоўванні стратэгічнага партнёрства, заснаванага на ведах.

5. Ажыццяўленне на рэгулярнай аснове ўзаемных візітаў беларускіх і кітайскіх спецыялістаў у Кітай і Беларусь адпаведна з мэтай павышэння эфектыўнасці ўзгаднення ходу праектных работ і дэтальнага абмеркавання галін і механізмаў сумеснай камерцыялізацыі атрыманых вынікаў.

6. Рэгулярнае правядзенне сумесных канферэнцый, сімпозіумаў, семінараў у прыярытэтных галінах навукова-тэхнічнага развіцця Беларусі і Кітая.

ЛІТАРАТУРА

1. Никитенко, П.Г. Цивилизационный процесс под углом ноосферного зрения. В 3 кн. / П.Г. Никитенко, И.Л. Андреев. – Минск : Право и экономика, 2006. – 700 с.
2. Сладковский, М.И. История торгово-экономических отношений СССР с Китаем (1917–1974) / М.И. Сладковский. – М. : Наука, 1977. – 368 с.
3. Галенович, Ю.М. Новое лицо Китая / Ю.М. Галенович. – М.: ИДВ РАН, 2008. – Кн. III. XVII съезд КПК : программа Ху Цзиньтао. – 306 с.
4. Шиманский, М. Здравствуй, Китай! / М. Шиманский. – Минск: Белорусский Дом печати, 2006. – 400 с.
5. Плещачевская, И. Поднебесная страна : очерки о современном и традиционном Китае / И. Плещачевская. – Минск : РИФТУР, 2002. – 244 с.
6. OECD Reviews of Innovational Policy. China. Synthesis Report. OECD, 2007. – Режим доступа: <http://www.oecd.org/dataoecd/54/20/39177453.pdf> – Дата доступа: 06.04.2009.
7. Основные положения государственного плана среднесрочного и долгосрочного развития в области науки и техники / 2006–2020 гг. / – Режим доступа: <http://www.belarus-china.metolit.by/ru/dir/index.php/1464> – Дата доступа: 13.04.2009.
8. Программа социально-экономического развития Республики Беларусь на 2006–2010 гг. – Режим доступа: <http://w3.economy.gov.by/ministry/economy.nsf/00000000000000000000000000000000/68d98a674831210c225718d00361cb9?OpenDocument> – Дата доступа: 06.04.2009.
9. О Государственной программе инновационного развития Республики Беларусь на 2007–2010 годы: Указ Президента Республики Беларусь от 26 марта 2007 г. № 136 – Минск: Экспресс-бюллетень законодательства Республики Беларусь за период с 22 по 28 марта 2007 г., 1/8434 (27.03.2007).
10. Концепция развития науки в Республике Беларусь на период до 2015 года. – Режим доступа: <http://nasb.gov.by/docs/konzrazvnauki.pdf> – Дата доступа: 13.04.2009.
11. Резолюция Первого Съезда ученых Республики Беларусь. – Режим доступа: <http://congress.basnet.by/solutions.html> – Дата доступа: 13.04.2009.

SUMMARY

Characterization of key stages of China S&T development during the last decades as well as of the row of integrated programs and program documents of the Republic of Belarus, aimed on the increase of the science role in the national economy, is made. Basing on the proximity of the priorities of scientific activities in

напрыклад, складзеная ў сакавіку 2009 г. Нацыянальным банкам Беларусі і Народным банкам Кітая здзелка СВОП, у рамках якой беларускаму боку прадастаўляецца 20 млрд юаняў (каля 3 млрд долараў ЗША), Кітаю ж пераводзіцца эквівалентная сума ў беларускіх рублях (8 трлн)). Эканамічны рост і мадэрнізацыя галін эканомікі – мэты, якія стаяць перад абедзвюма краінамі, – у якасці першарадных задач прадугледжваюць павелічэнне тэмпаў развіцця высокатэхналагічных галін, асваення новых тэхналогій і новых рынкаў збыту навукаёмістай прадукцыі. Такія маштабныя задачы могуць быць вырашаны пры працягу палітыкі КНР і Беларусі на стымуляванне аб'яднання намаганняў навукавытворчых арганізацый дзвюх краін, стварэнне сумеснай інфраструктуры трансферу тэхналогій, дыверсіфікацыю інавацыйнага працэсу на аснове аптымізацыі працоўных і фінансавых укладанняў.

Такім чынам, сфарміраваная на міжурадавым і міжведамасным узроўнях дагаворна-прававая база, рабочыя механізмы супрацоўніцтва паміж навуковымі і прамысловымі арганізацыямі Кітайскай Народнай Рэспублікі і Рэспублікі Беларусь, хутка ствараемая інфраструктура для падтрымкі двухбаковых праграм, актыўная праца пасольстваў дзвюх дзяржаў накіраваны на паслядоўнае павелічэнне колькасці і маштабу ўзаемавыгадных сумесных работ у навукаёмістых галінах эканомікі. Найбольш перспектыўнымі напрамкамі канцэнтрацыі арганізацыйных і фінансавых рэсурсаў у мэтах развіцця беларуска-кітайскага ўзаемадзеяння ў сферы навукі і тэхналогій, ўзаемавыгаднай камерцыялізацыі навуковых распрацовак уяўляюцца наступныя:

1. Пашырэнне практыкі стварэння цэнтраў трансферу беларускіх тэхналогій у КНР, якія ажыццяўляюць пошук патэнцыяльных партнёраў для рэалізацыі сумесных праектаў і кантрактаў і забяспечваюць юрыдычную падтрымку камерцыйных адносін арганізацый дзвюх краін, садзейнічаюць эфектыўнай абароне інтэлектуальнай уласнасці.

2. Павелічэнне аб'ёмаў двухбаковага дзяржаўнага фінансавання доўга- і сярэднетэрміновых беларуска-кітайскіх навука-тэхнічных праектаў, якія зацвярджаюцца Міжурадавай камісіяй па навука-тэхнічным супрацоўніцтве Беларусі і КНР, пры захаванні падтрымкі сумесных фундаментальных даследаванняў шляхам пашырэння напрамкаў сумеснай дзейнасці Фонду прыродазнаўчых навук Кітая і Беларускага рэспубліканскага фонду фундаментальных даследаванняў.

3. Наступнае пашырэнне інфраструктуры сумесных навуковых і інавацыйных падраздзяленняў (цэнтраў, лабараторый, прадпрыемстваў), у тым ліку ў рамках фарміруемых тэхнапаркавых зон дзвюх дзяржаў.

4. Уваходжанне разам з кітайскімі партнёрамі ў фарміруемы міжнародны навука-даследчыя кансорцыумы, у першую чаргу, у рамках праграм Еўрапейскага саюза, з якім КНР у 2005 г. падпісаў Сумесную дэкларацыю аб навука-тэхнічным супрацоўніцтве ЕС і КНР і выбудоўванні стратэгічнага партнёрства, заснаванага на ведах.

5. Ажыццяўленне на рэгулярнай аснове ўзаемных візітаў беларускіх і кітайскіх спецыялістаў у Кітай і Беларусь адпаведна з мэтай павышэння эфектыўнасці ўзгаднення ходу праектных работ і дэтальнага абмеркавання галін і механізмаў сумеснай камерцыялізацыі атрыманых вынікаў.

6. Рэгулярнае правядзенне сумесных канферэнцый, сімпозіумаў, семінараў у прыярытэтных галінах навука-тэхнічнага развіцця Беларусі і Кітая.

ЛІТАРАТУРА

1. Никитенко, П.Г. Цивилизационный процесс под углом ноосферного зрения. В 3 кн. / П.Г. Никитенко, И.Л. Андреев. – Минск: Право и экономика, 2006. – 700 с.
2. Сладковский, М.И. История торгово-экономических отношений СССР с Китаем (1917–1974) / М.И. Сладковский. – М.: Наука, 1977. – 368 с.
3. Галенович, Ю.М. Новое лицо Китая / Ю.М. Галенович. – М.: ИДВ РАН, 2008. – Кн. III. XVII съезд КПК: программа Ху Цзиньтао. – 306 с.
4. Шиманский, М. Здравствуй, Китай! / М. Шиманский. – Минск: Белорусский Дом печати, 2006. – 400 с.
5. Плескачевская, И. Поднебесная страна: очерки о современном и традиционном Китае / И. Плескачевская. – Минск: РИФТУР, 2002. – 244 с.
6. OECD Reviews of Innovation Policy. China. Synthesis Report. OECD, 2007. – Режим доступа: <http://www.oecd.org/dataoecd/54/20/39177453.pdf> – Дата доступа: 06.04.2009.
7. Основные положения государственного плана среднесрочного развития в области науки и техники / 2006–2020 гг. / – Режим доступа: <http://www.belarus-china.metolif.by/ru/dir/index.php/1464> – Дата доступа: 13.04.2009.
8. Программа социально-экономического развития Республики Беларусь на 2006–2010 гг. – Режим доступа: <http://w3.economy.gov.by/ministry/econom.nsf/00000000000000000000000000000000/68d98a674831210c225718d00361cb9?OpenDocument> – Дата доступа: 06.04.2009.
9. О Государственной программе инновационного развития Республики Беларусь на 2007–2010 годы: Указ Президента Республики Беларусь от 26 марта 2007 г. № 136 – Минск: Экспресс-бюллетень законодательства Республики Беларусь за период с 22 по 28 марта 2007 г., 1/8434 (27.03.2007).
10. Концепция развития науки в Республике Беларусь на период до 2015 года. – Режим доступа: <http://nasb.gov.by/docs/konzrazvnauki.pdf> – Дата доступа: 13.04.2009.
11. Резолюция Первого Съезда ученых Республики Беларусь. – Режим доступа: <http://congress.basnet.by/solutions.html> – Дата доступа: 13.04.2009.

SUMMARY

Characterization of key stages of China S&T development during the last decades as well as of the row of integrated programs and program documents of the Republic of Belarus, aimed on the increase of the science role in the national economy, is made. Basing on the proximity of the priorities of scientific activities in

PRC and Republic of Belarus the experience of China – Belarus S&T cooperation is presented, community of the goals of Belarus and PRC in S&T sphere development is disclosed. Normative and practical parts of the National Academy of Sciences of Belarus and its PRC

partners cooperation are considered, the indicators defining the role of NASB in China – Belarus S&T cooperation development are presented. The activities for widening and raising the effectiveness of the joint S&T activities of our country and PRC are substantiated.

УДК 327

С.А. Кізіма,

*кандыдат гістарычных навук, прафесар кафедры міжнародных адносін
Акадэміі кіравання пры Прэзідэнце Рэспублікі Беларусь*

ЗАХОДНІ ГЛАБАЛІЗАЦЫЙНЫ ПРАЕКТ: ПАТЭНЦЫЯЛ І ПЕРСПЕКТЫВЫ АЖЫЦЦЯЎЛЕННЯ¹

Пры аналізе працэсаў, якія адбываюцца ў гады пасля распаду СССР (пашырэнне НАТА, акупацыя ісламскіх краін, ажыццяўляемая сцэнарыі каляровых рэвалюцый, «перакупліванне» незаходніх эліт, планамерная вестэрнізацыя насельніцтва шматлікіх краін свету), можна выявіць існаванне ў заходнім свеце свайго праекта глабалізацыі, прызначанага пераўтварыць яго аб'ектыўны ход развіцця. Гэта выкліча «сцісканне» свету і інтэнсіфікацыю самых разнастайных кантактаў на сусветнай арэне на карысць пераважна заходніх краін, а не ўсяго чалавецтва. У адрозненне ад папулярнай тэндэнцыі разумення глабалізацыі як станаўлення новых інстытутаў для стварэння менш палярызаванага і больш мірнага сацыяльнага парадку ў маштабе ўсяго свету [1], або ператварэння свету ў «глабальную вёску» [2, р. 2] заходні глабалізацыйны праект прад'яўляе пэўныя выклікі незаходнім краінам. Іх мэта, значэнне і наступствы аналізуюцца ў артыкуле:

- *наступленне заходніх ТНК*, якое парушае суверэнітэт незаходніх краін у выніку сваёй каласальнай магутнасці, якая ўжываецца на карысць заходніх акцыянераў;

- *маркетызацыя* – прымушэнне да руху ў рамках неаліберальнай рыначнай мадэлі, якое пазбаўляе нацыянальныя ўрады рычагоў кантролю над уласнай эканомікай, што можа прывесці да эканамічнага крызісу па ўзоры азіяцка-расійскага крызісу 1997–1998 гг. Значнай рысай маркетызацыі з'яўляецца ўключэнне эканамічнай эліты ў транснацыянальны капіталістычны клас, інтарэсы якога пачынаюць дамінаваць над інтарэсамі нацыянальнай эканомікі;

- *інфарматызацыя* – частковая або поўная страта нацыянальнай дзяржавай кантролю за тэхнічнымі сродкамі інфарматызацыі і інфармацыйнымі патокамі на сваёй тэрыторыі ў выніку фарміравання глабальнага інфармацыйнага

грамадства, безумоўнае лідэрства, якое ў наш час належыць Захаду;

- *касмапалітызацыя* – фарміраванне касмапалітычнай страты, якая ўбірае ў сябе эліты заходніх краін, краін з эканомікай, што развіваюцца, пераходнай эканомікай і трансфармуе іх па ўзоры, выклікаючы іх аддаленне ад радзімы;

- *вестэрнізацыя* – прамое і ўскоснае навязванне заходніх каштоўнасцей, пунктаў гледжання, высокіх стандартаў жыцця, далёкіх ад матэрыяльных і культурных умоў існавання грамадзян незаходніх краін.

Касмапалітызацыя, вестэрнізацыя, маркетызацыя, інфарматызацыя і націск ТНК з'яўляюцца сур'ёзным выклікам незаходняй нацыянальнай дзяржаве.

Касмапалітычная страта, што прапануе прывабныя міжнародныя перспектывы і адчувае эліты незаходніх краін ад радзімы, наносіць сур'ёзны ўдар па канкурэнтаздольнасці нацыянальных дзяржаў, якія губляюць лаяльнасць часткі найбольш энергічных грамадзян. Аднакова гэты працэс зніжае шансы на дасягненне дабрабыту для суайчыннікаў, якія не ўвайшлі ў касмапалітычную страту. У выпадку, калі наваўленыя члены касмапалітычнага слоя канчаткова пакідаюць сваю радзіму, найбольшую трату нясе дзяржава, якая ўклала ў іх адукацыю сотні тысяч долараў. Звяртанне да каштоўнасцей сапраўднага касмапалітызму, выхаванне патрыятызму, умацненне мясцовай ідэнтычнасці, падняцце статусу нацыянальных эліт могуць іграць пазітыўную ролю ў процідзеянні радыкальнай касмапалітызацыі грамадзян незаходніх краін.

Маркетызацыя заахвочвае развіццё ў незаходніх краінах кампрадорскага слоя, які цесна супрацоўнічае з транснацыянальнымі капіталістамі. Яна таксама спрыяе вываду актываў, неабходных для паспяховай мадэрнізацыі краіны, за яе мяжу, дзе яны знаходзяць прымяненне ў інтарэсах заходніх краін. Адкрытасць фінансавай сістэмы разам з бурным акцыянаваннем прадпрыемстваў стварае перадумовы для біржавых і фінансавых крызісаў. Спыненне тэндэнцыі кампрадарацыі эканамічных эліт, абарона нацыя-

¹ Артыкул падрыхтаваны пры фінансавай падтрымцы Беларускага рэспубліканскага фонду фундаментальных даследаванняў. Грант № Г07М-201.